

The Application of Parallel Texts in Teaching Legal Translation between Persian and Arabic

Hesam Hajmomen
Sichani *

Assistant Professor, Department of Arabic Language
and Literature, Allameh Tabataba'i University,
Tehran, Iran

Abstract

This article introduces a method for teaching legal translation between Persian and Arabic by exploring the potential of parallel legal texts—legal texts written independently in both Persian and Arabic that share similar genres and subject matter. Using a descriptive-analytical approach and relying on a comparative analysis of parallel legal texts, the study presents an educational framework in which students play a more active role in the translation learning process. Initially, legal texts are examined from the perspective of translation and categorized into four groups: legislative, judicial, private, and academic. Subsequently, by analyzing and comparing examples of these texts in Persian and Arabic, the study elucidates the advantages of using them in translation education. The findings demonstrate that parallel legal texts between Persian and Arabic can be divided into three categories based on their degree of similarity: texts with maximum

* Corresponding Author: Hesam.Hajmomen@atu.ac.ir

How to Cite: Hajmomen Sichani, H. (2025). The Application of Parallel Texts in Teaching Legal Translation between Persian and Arabic. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 15 (32), 215-250. doi: [10.22054/rctall.2025.87421.1804](https://doi.org/10.22054/rctall.2025.87421.1804)

correspondence, texts with similar informational structures, and texts with content similarities. Furthermore, the study proposes a variety of exercises tailored to each category, enabling students to actively improve their translation skills through comparison and analysis. This student-centered approach, emphasizing learning through practice, can serve as an effective step toward improving legal translation education between Persian and Arabic.

Keywords: Translation Education, Legal Translation, Parallel Texts.

Introduction

In legal translation education, instructors typically provide source texts for students to translate, followed by error correction and the provision of a final translation. This method, commonly found in textbooks (e.g., Abdi & Rezvani Mofared, 2018; Homayouni & Madani, 2020), while offering certain benefits, confines students to the instructor's knowledge and potentially stifles creativity. Furthermore, the provided translations often adhere more to the source language's structure than to the stylistic norms of the target language, raising concerns about fidelity. This approach therefore warrants critical evaluation.

This article proposes an alternative method for teaching legal translation between Persian and Arabic, predicated on the use of parallel legal texts. Parallel texts are defined as corresponding texts on identical legal subjects written independently in Persian and Arabic. The central research question is: How can these parallel texts be utilized in translation education? The hypothesis posits that parallel texts, by providing authentic examples of legal concepts expressed in both languages, can facilitate comprehension and analysis, support the identification of appropriate equivalents, and aid in reconstructing target-language stylistic features. This approach is informed by the author's teaching and translation experience. Employing a descriptive-analytical methodology, this study comparatively analyzes the linguistic characteristics of parallel legal texts and

outlines practical methods for their application in legal translation instruction.

Literature Review

Numerous theoretical studies have explored the complexities of legal translation. Adel and Rahimi (2018), in their article *“Principles of Translation of Legal Texts”*, emphasized the significance of meaning-based translation and the translator’s mastery of legal knowledge. Sadrzadeh (2011), in *“Legal Translation: Modern Challenges and Theories”*, examined various translation theories, the typology of legal texts, and translation criteria. Haghani (2004), in *“Translation Teaching: Language Learning or Translation Training”*, critiqued traditional translation teaching methods, highlighting the need for creativity and innovation in translation. Mobaraki and Aminzadeh (2013), in *“Theory and Translation Competence”*, emphasized the importance of learner-centered approaches in translation instruction. Nazari and Ghasemi Mousavi (2015), in *“Issues, Problems, and Solutions for Teaching Translation”*, stressed the necessity of revising curricula and developing practical, exercise-based, and student-centered syllabi in Arabic language translation education. Fattahipour (2020), in *“University Textbooks for Official (Legal) Translation: Reviewing and Proposing a Model for Textbook Development”*, critiqued existing textbooks and identified their inadequacy as a major cause of the disconnect between translation classrooms and the demands of the job market. Hajmalek and Aghamohammadi (2022), emphasizing participatory and student-centered methods, highlighted the need for new approaches in translation instruction in Iran. Delzendehrouy (2015), in *“Using Parallel Texts in Translation Education”*, underscored the importance of using parallel texts in translation pedagogy. Baqeri and Fekri (2020), in *“The Challenges Characterising Arabic–Persian Translation Pedagogy at Iranian Universities from Professors’ Standpoint”*, pointed to the use of parallel texts and language corpora as effective solutions for improving translation instruction. Despite

these contributions, few studies have specifically addressed the development of new teaching methods for Persian–Arabic translation.

Research Methodology

This research employs a descriptive-analytical approach. Parallel legal texts in Persian and Arabic are comparatively analyzed. First, legal texts are defined and categorized, followed by an examination of the benefits of utilizing parallel texts in translation education. Finally, by analyzing examples of parallel legal texts, the study presents practical methods for incorporating these texts into the teaching of legal translation.

Results

The use of parallel texts in legal translation instruction constitutes an active-learning approach that emphasizes learning through comparison and analysis. This method transforms the instructor's role from that of a translator-dictator to a facilitator and advisor, supporting students in self-directed learning and fostering their independence in acquiring translation skills. To organize parallel texts, categorizing them into four groups—legislative, judicial, private, and academic—is recommended. This classification provides a comprehensive understanding of the diverse structures and functions of legal texts.

Textual relationships between parallel texts can be divided into three categories: texts with complete correspondence, texts with similar informational structures but differing in detail, and texts with content similarities but differences in expression. This classification establishes an appropriate order of priority for presenting texts to students. Each of these three types of textual relationships lends itself to specific translation exercises. These include extracting equivalent elements, comparing information coverage, finding appropriate equivalents, analyzing writing styles, and practicing imitation, which help students become familiar with specialized legal terminology.

پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی

دوره ۱۵، شماره ۳۲، بهار و تابستان ۱۴۰۴، ۲۱۵-۲۵۰

rctall.atu.ac.ir

DOI: [10.22054/rctall.2025.87421.1804](https://doi.org/10.22054/rctall.2025.87421.1804)

کاربست متون موازی در آموزش ترجمه متون حقوقی میان فارسی و عربی

استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران،
ایران

حسام حاج مؤمن سیجانی *

چکیده

این مقاله، با هدف معرفی روشی برای آموزش ترجمه متون حقوقی میان فارسی و عربی به بررسی قابلیت‌های «متون حقوقی موازی» می‌پردازد؛ یعنی متونی حقوقی که در ژانر و موضوعات مشابه به دو زبان فارسی و عربی نوشته شده‌اند. مطالعه با بهره‌گیری از روش تحلیلی-توصیفی و با تکیه بر تحلیل مقایسه‌ای متون حقوقی موازی به دنبال ارائه یک چارچوب آموزشی است که در آن دانشجویان در فرآیند یادگیری ترجمه نقش فعال‌تری بیایند. در ابتدا، متون حقوقی از منظر ترجمه بررسی و در چهار دسته «قانون‌گذار، قضایی، خصوصی و علمی» دسته‌بندی می‌شوند. سپس با تحلیل و مقایسه نمونه‌هایی از این متون به فارسی و عربی، مزایای استفاده از آنها در آموزش ترجمه تشریح می‌گردد. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که متون حقوقی موازی میان فارسی و عربی بر اساس میزان شباهت به سه دسته تقسیم می‌شوند: متونی با مطابقت حداکثری، متونی با ساختار اطلاعاتی مشابه و متونی با تشابه محتوایی. این مطالعه همچنین مجموعه تمرین‌های متنوعی را متناسب با هر یک از این دسته‌ها پیشنهاد می‌کند که موجب می‌شوند دانشجویان با مقایسه و تحلیل این متون، مهارت‌های ترجمه خود را به طور فعالانه ارتقا دهند. این رویکرد، با محوریت قرار دادن دانشجویان و تأکید بر یادگیری از طریق عمل، می‌تواند گامی مؤثر در جهت بهبود آموزش ترجمه حقوقی میان فارسی و عربی باشد.

کلیدواژه‌ها: آموزش ترجمه، ترجمه متون حقوقی، متون موازی.

۱. مقدمه

در دوره کارشناسی مترجمی زبان عربی در دانشگاه‌های ایران، یکی از واحدهای درسی تخصصی، ترجمه متون حقوقی از فارسی به عربی و برعکس است که نظر به اهمیت ترجمه حقوقی به لحاظ تئوریک و نیز نظر به جایگاه ویژه این ژانر در بازار ترجمه از مهم‌ترین دروس تخصصی در این رشته به‌شمار می‌رود. در فرآیند تدریس این واحد معمولاً استاد نمونه‌هایی از متون حقوقی به زبان فارسی یا عربی را به دانشجویان ارائه می‌کند و پس از راهنمایی‌هایی مقدماتی از آن‌ها می‌خواهد متون منتخب را ترجمه کنند و در کلاس بخوانند. سپس استاد ایرادهای ترجمه آنان را برطرف می‌کند و از دانسته‌های شخصی‌اش مطالبی در ارتباط با چالش‌ها و راه‌حل‌های ترجمه متون تمرینی ارائه می‌کند و در نهایت ترجمه‌ای نهایی به آنان عرضه می‌کند تا آن را حفظ کنند. منابعی که در سال‌های اخیر برای این ماده درسی منتشر شده نیز اساساً بر مبنای همین روش تألیف شده‌اند. مثلاً عبدی و رضوانی مفرد در کتاب «النصوص القانونية الوثائق والشهادات» (۱۳۹۷) نمونه‌هایی از اسناد عربی را با ترجمه فارسی آن‌ها و یا برعکس گرد آورده‌اند. یا همایونی و مدنی در کتاب «درآمدی بر ترجمه متون حقوقی» (۱۳۹۹) ترجمه عربی متونی فارسی را آن هم بدون ذکر متون فارسی گرد آورده‌اند. این منابع در جای خود نیازمند نقد و بررسی‌اند، اما به هر روی شاهدی بر روش تدریس پیش‌گفته هستند که بر مبنای دستورالعمل «متن مبدأ را بخوانید و به زبان مقصد ترجمه کنید!» استوار است.

روش مذکور طبعاً فواید خود را دارد؛ از جمله اینکه دانشجویان عملاً با برخی چالش‌های ترجمه حقوقی روبه‌رو می‌شوند و سپس راه‌حل‌ها را احتمالاً با نکاتی اضافه‌تر از استاد می‌آموزند؛ همچنان که در منابع تألیفی بر مبنای این روش، مجموعه‌ای از متون اصلی با ترجمه در اختیار دانشجویان گذاشته می‌شود تا با مطالعه مقایسه‌ای، ترجمه را از محصول کار مترجمان بیاموزند. با این حال این روش کاستی‌هایی نیز به همراه دارد که نباید دور از نظر بمانند. از جمله اینکه در این روش، دانشجویان در کلاس درس وابسته و محدود به دانسته‌های شخصی استاد می‌شوند و آموخته‌هایشان عملاً فراتر از این نمی‌رود. برای حل این چالش، همچنان که منابع تألیف‌شده مذکور عمل کرده‌اند، حتی اگر

مجموعه‌ای از متون حقوقی همراه با ترجمه به دانشجویان ارائه شود تا آن‌ها را به‌طور مقابله‌ای حفظ کنند، اولاً چالش‌هایی که عملاً در فرآیند ترجمه جریان دارد از چشم ایشان پنهان می‌ماند و ثانیاً باید انصاف داد که این روش دانشجویان را به روند مطالعاتی خشک و خسته‌کننده‌ای محکوم می‌کند. علاوه بر این‌ها، متونی که در این روش به‌عنوان ترجمه به دانشجویان ارائه می‌شوند، بیش از آنکه با مختصات زبانی متون حقوقی در زبان مقصد منطبق باشند، معمولاً مقید به شیوه‌های بیانی و قالب‌های تعبیری حقوقی در متون مبدأ هستند و افزون بر این، صحت و کیفیت چنین ترجمه‌هایی خود ممکن است محل تردید باشد. از این منظر، ما معتقدیم حتی منابع تألیف‌شده برای این واحد درسی نیاز جدی به ارزیابی انتقادی و صحت‌سنجی دارند.

به هر روی جای تردید نیست که اندیشیدن و پژوهش به‌منظور طرح روش‌های جدید و متنوع در آموزش ترجمه، موضوعی است که برای ارتقای سطح آموزش، بهره‌برداری حداکثری از کلاس‌های درس و بهبود بخشی به منابع آموزشی ضرورتی قطعی دارد. بر این اساس نوشتار حاضر می‌کوشد برای آموزش ترجمه متون حقوقی از فارسی به عربی و برعکس، روش دیگری را به‌جای روش پیش‌گفته، یا دست‌کم در کنار آن، پیشنهاد کند. این روش به‌جای تکیه به دانسته‌های استاد یا تکیه به متون مبدأ و ترجمه‌های آماده، مبتنی بر بهره‌برداری از متون حقوقی موازی در دو زبان فارسی و عربی است. منظور از متون حقوقی موازی، متون متناظری است که در موضوعات حقوقی یکسان به زبان‌های فارسی و عربی به‌طور جداگانه تألیف شده‌اند و می‌توانند به‌عنوان منبع آموزش ترجمه متون حقوقی از هر یک از این دو زبان به زبان دیگر استفاده شوند. از این رو، این مطالعه در پی پاسخ‌دهی به این پرسش است:

– برای آموزش ترجمه متون حقوقی از فارسی به عربی و برعکس، چگونه می‌توان از متون حقوقی موازی در این دو زبان استفاده کرد؟

فرضیه نهفته در ورای این پرسش این بوده که متون حقوقی موازی، نمونه‌های واقعی از بیان مفاهیم حقوقی یکسان در دو زبان هستند که توانایی ترجمه‌آموزان را در زمینه درک و تحلیل متون حقوقی در دو زبان، یافتن معادل‌های مناسب برای اصطلاحات و

بازسازیِ ویژگی‌های سبکی و بیانیِ متون حقوقی در زبان مقصد ارتقا می‌دهند. این فرضیه در واقع برآمده از تجربه کاربست این روش در کلاس درس و نیز تجربه شخصی نویسنده در ترجمه اسناد و متون حقوقی بوده است.

بر این اساس مطالعه حاضر با روش تحلیلی- توصیفی می‌کوشد مختصات زبانیِ متون حقوقیِ موازی در فارسی و عربی را به‌طور مقایسه‌ای تحلیل کند و شیوه‌های استفاده از این متون برای آموزش ترجمه متون حقوقی میان این دو زبان را توصیف نماید. در این راستا ابتدا متون حقوقی تعریف و دسته‌بندی می‌شوند، سپس چستیِ متون موازی و فواید استفاده از آن‌ها در آموزش ترجمه تبیین می‌شود و در نهایت با تحلیل نمونه‌هایی از متون حقوقیِ موازی در فارسی و عربی، عملاً شیوه‌های استفاده از این متون برای آموزش ترجمه حقوقی نشان داده می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش

در پیشینه این مطالعه باید نخست از مطالعاتی یاد کرد که از دیدگاه نظری به مسائل ترجمه حقوقی پرداخته‌اند. مثلاً عادل و رحیمی (۱۳۹۷) در مقاله «اصول ترجمه حقوقی» با بررسی اصول ترجمه حقوقی ذیل دو دسته اصول عمومی و اختصاصی، ترجمه حقوقی ایده‌آل را ترجمه معنامحور دانسته‌اند که به برخورداری مترجمان از دانش حقوقی کافی نیاز دارد. صدرزاده (۱۳۹۰) در مقاله «ترجمه حقوقی: چالش‌ها و نظریه‌های معاصر» با ارائه گزارشی از برخی نظریه‌های ترجمه حقوقی، دیدگاه‌هایی را در خصوص گونه‌شناسی متون حقوقی و معیارهای ترجمه حقوقی طرح کرده و به مباحثی همچون دشواری ترجمه حقوقی، اصطلاح‌شناسی و عبارت‌پردازی حقوقی، سندآمایی و ابهام در متون حقوقی پرداخته است.

در خصوص نقد و بررسی روش‌های تدریس ترجمه در دانشگاه‌های ایران، حقانی (۱۳۸۳) در مقاله «آموزش ترجمه: زبان‌آموزی یا مترجمی» با نقد برنامه درسی دوره کارشناسی مترجمی زبان آلمانی با تأکید بر تعریف امکانات و ابزارهای آموزشی براساس معیارهای علمی از معایب کلاس‌های آموزش ترجمه را این دانسته که غالباً ساختارها و

واژگان مدنظر استاد، ترجمه صحیح تلقی می‌شود و به این ترتیب هرگونه خلاقیت و بازآفرینی خلاق در ترجمه از دانشجو گرفته می‌شود.

همچنین مبارکی و امین‌زاده (۱۳۹۲) در مقاله «نظریه و توانش ترجمه» ضمن تلاش برای نزدیک کردن نظریه و عمل در آموزش ترجمه از اهمیت انتقال از روش‌های معلم‌محور به روش‌های نوآموزمحور سخن گفته‌اند.

نظری و قاسمی (۱۳۹۴) در مقاله «مسائل، مشکلات و راهکارهای تدریس ترجمه» با تمرکز بر تدریس ترجمه در رشته زبان و ادبیات عربی بر لزوم تغییر سرفصل‌های موجود و تدوین سرفصل‌های تمرین‌محور و دانشجو‌محور، کاربردی و کارآفرین تأکید کرده‌اند. فتاحی‌پور (۱۳۹۹) در مقاله «کتاب‌های دانشگاهی برای آموزش ترجمه رسمی (حقوقی): نقد و پیشنهاد الگوی تدوین» با نقد کتاب‌های مطرح در آموزش ترجمه رسمی میان فارسی و انگلیسی، نخستین علت از علل گسست کلاس درس ترجمه از نیاز بازار کار را «ناکارآمد بودن و کمبود تنوع لازم کتاب در شیوه‌های تدریس و ارزشیابی» دانسته است.

حاج‌ملک و آقامحمدی (۱۴۰۱) در مقاله «به‌کارگیری روش تدریس تکلیف‌محور در آموزش ترجمه» با تأکید بر کارآمدی روش‌های تدریس مشارکتی و دانشجو‌محور در نتیجه‌گیری از مصاحبه با برخی دانشجویان و مدرسان تصریح کرده‌اند که آموزش ترجمه در ایران به معرفی روش‌های جدید تدریس نیازمند است.

در خصوص متون موازی و آموزش ترجمه، دل‌زنده‌روی (۱۳۹۴) در مقاله «استفاده از متون موازی در آموزش ترجمه» از جمله راهکارهای آموزش ترجمه متون پیچیده را استفاده از متون موازی دانسته و تأکید کرده که تحلیل یک متن موازی با هدف نشان دادن ویژگی‌های ژانری آن می‌تواند الگوی خوبی به دانشجویان برای ترجمه بدهد.

باقری و فکری (۱۳۹۹) در مقاله «چالش‌های آموزش ترجمه عربی-فارسی در دانشگاه‌های ایران از نگاه استادان این حوزه» با تحلیل پرسشنامه‌های ارائه شده به ۱۸ نفر از استادان ترجمه نتیجه گرفته‌اند که «درصد اندکی از جامعه آماری در حوزه ترجمه فعالیت داشته‌اند و بیشتر از روش‌های سنتی و معلم‌محور در تدریس استفاده می‌کنند». ایشان

همچنین مجموعه راهکارهایی درباره روش تدریس ترجمه طرح کرده‌اند که در رأس آن‌ها «استفاده از متون موازی و انواع پیکره‌های زبانی» است.

با این همه پژوهش‌های مربوط به آموزش ترجمه میان فارسی و عربی هنوز عملاً وارد طرح روش‌های تدریس جدید نشده‌اند. از این رو، در امتداد پژوهش‌های اشاره شده این مطالعه برای نخستین بار کوشیده روش استفاده از متون موازی در آموزش ترجمه متون حقوقی میان فارسی و عربی را به‌طور نظری و عملی معرفی کند.

۳. متون حقوقی از منظر ترجمه

شناخت چستی و چگونگی ترجمه متن حقوقی مستقیماً به شناخت زبان حقوقی وابسته است. با نگاهی کاربردی به زبان، زبان حقوقی گونه‌ای از زبان است که در سیاق حقوقی به کار می‌رود؛ یعنی در زمینه‌های خاصی از روابط انسانی که برای تحقق اهداف ویژه‌ای در ارتباط با قانون و حقوق شکل می‌گیرند. از این منظر، زبان حقوقی عملاً در زمینه بیان قوانین، تحلیل یا کاربست قوانین و نیز در موقعیت‌های ارتباطی که آثار و نتایج حقوقی دارند، ظهور می‌یابد و در نهایت وقتی زبان حقوقی در زمینه‌های یاد شده شکل مکتوب می‌گیرد، متن حقوقی از نوع نوشتاری پدید می‌آید (ر. ک: کائو^۱، ۱۳۹۶: ۳۳ و ۵۰).

متون حقوقی بر مبنای سیاق‌های حقوقی مختلف به چهار دسته قابل تقسیم‌اند؛ دسته اول متون قانون‌گذارند که هنجارها و قواعد رفتاری را مشخص می‌کنند، مثل انواع قوانین داخلی و بین‌المللی. دسته دوم، متون قضایی‌اند که توسط مقامات قانونی صادر می‌شوند، مثل آراء و احکام دادگاه‌ها. دسته سوم، متون علمی حقوقی‌اند که توسط حقوقدانان در شرح و تحلیل مسائل قانونی و حقوقی نگاشته می‌شوند، مثل منابع آموزشی علم حقوق و دسته چهارم، متون حقوقی خصوصی‌اند که توسط وکلا و متخصصین یا حتی افراد غیرمتخصص برای تبیین موقعیت‌های حقوقی اشخاص حقیقی یا حقوقی تولید می‌شوند، مثل دعاوی، وکالت‌نامه‌ها، قراردادهای گزارش‌های قانونی.

1. Cao, D.

این چهار دسته در عین تداخل‌ها و تشابه‌های احتمالی، هر یک هدفی متفاوت دارند که ویژگی‌های بیانی خاصی را برایشان رقم می‌زند. این نکته، اهمیت این دسته‌بندی را برای ترجمه متون حقوقی آشکار می‌سازد که برای تولید متون معادل نیاز دارد تا ویژگی‌های بیانی متون مبدأ را شناسایی و در متون مقصد بازسازی کند. بر این مبنا، مهم‌ترین انواع کارکردهای زبان در متون حقوقی را می‌توان تجویزی، اجرایی و توصیفی دانست. در متون قانون‌گذار زبان عمدتاً کارکردی تجویزی دارد، چون هنجارها و قواعد را تعیین می‌کند. در متون قضایی زبان عمدتاً کارکردی اجرایی دارد، چون نحوه اجرای قوانین را مشخص می‌سازد. در متون علمی و متون خصوصی، زبان عمدتاً کارکردی توصیفی دارد، چون در متون علمی، مسائل مربوط به قانون و حقوق را تحلیل و توصیف می‌کند و در متون خصوصی، موقعیت‌های حقوقی را تعیین و توصیف می‌نماید. از آنجا که این دسته‌ها با هم تداخلاتی دارند، عملاً آمیزه‌ای از کارکردهای یادشده هستند، اما در نهایت هدف خاصی که هر دسته دنبال می‌کند، ویژگی‌های بیانی خاصی را برای آن دسته رقم می‌زند (درباره دسته‌بندی متون حقوقی بنگرید به: کائو، ۱۳۹۶: ۴۱-۳۶ و بوکه^۱، ۱۴۰۱: ۷-۱۱).

با این وصف می‌توان ویژگی‌های بیانی متون حقوقی را در انواع مختلف آنها تحلیل کرد و از نتایج این تحلیل در ترجمه این متون بهره برد. این ویژگی‌ها عمدتاً در سطوح واژگان، دستور، کاربردشناسی و سبک جمع‌بندی می‌شوند. سطح واژگان که بارزترین سطح متون تخصصی است، غالباً به بحث اصطلاح‌شناسی مربوط می‌شود. سطح دستور زبان که به شیوه‌های جمله‌بندی و بیان اطلاعات مربوط می‌شود در متون حقوقی غالباً در جملات طولانی و پیچیده‌ای نمود می‌یابد که مجموعه‌ای از شرایط مختلف را با عناصر و شروط و قیود و استثناءات گوناگون پوشش می‌دهند. سطح کاربردشناسی به اهداف خاص متون حقوقی مربوط می‌شود که نشان می‌دهد چگونه بیان مفاهیم خاصی در این متون، پیامدهای عملی خاصی به همراه دارند. مثلاً مفاهیمی که با کلماتی مانند «می‌توان»، «باید»، «متعهد شدن» و «اعلام کردن» بیان می‌شوند به لحاظ کاربردی پیامدهای تجویزی، اجرایی

1. Bocquet, C.

یا توصیفی متفاوتی به همراه می‌آورند. در نهایت سطح سبک در نرُم‌ها و سنت‌های جاری برای تدوین متون حقوقی در نظام‌های حقوقی مختلف نمود می‌یابد (دربارهٔ ویژگی‌های زبان قانون بنگرید به: کائو، ۱۳۹۶: ۵۴. دربارهٔ فنون بیانی در گفتمان‌های حقوقی بنگرید به: بوکه، ۱۴۰۱: ۳۱).

اگر این تحلیل چندبُعدی را از دیدگاه زبان‌شناختی نوعی سبک‌شناسی زبان حقوقی قلمداد کنیم، انجام نوعی سبک‌شناسی مقایسه‌ای میان متون حقوقی در دو زبان می‌تواند با تعیین تشابهات و تفاوت‌های آن‌ها، هم امکانات بین‌زبانی حاصل از تشابهات این متون را برای ترجمه مشخص سازد و هم چالش‌های حاصل از تفاوت‌های آن‌ها را روشن سازد تا بتوان برای حل آن‌ها در ترجمه چاره‌اندیشی کرد. بنابراین، انجام چنین مطالعاتی هم‌زمان با متون حقوقی تألیفی در دو زبان سروکار دارد.

۴. متون موازی در آموزش ترجمهٔ حقوقی

ما با کلود بوکه در این دو نکته هم‌عقیده‌ایم که اولاً «برای فهم یک متن حقوقی که به زبان خارجی می‌خوانیم، هیچ چیز بهتر از آن نیست که متون حقوقی را در زبان خودمان خوانده باشیم» و ثانیاً «در سطح کنش ترجمهٔ حقوقی، استفاده از متون متناظر در واقع تنها روشی است که توقع خوانندهٔ متن ترجمه یعنی قانوندانان و اشخاص دیگری را که معمولاً متون حقوقی را به زبان مادری‌شان می‌خوانند، در نظر می‌گیرد» (بوکه، ۱۴۰۱: ۱۶۲ و ۲۰۱). این دو نکته از یک سو برای فهم متن مبدأ و از سوی دیگر برای تولید متن مقصد بر لزوم استفاده از «متون موازی» در ترجمهٔ متون حقوقی تأکید دارند. متون موازی «به آن دسته از متن‌های نوشته شده و غیرترجمه‌ای زبان مقصد گفته می‌شود که هم‌زائر یا هم‌موضوع با متن مبدأ هستند» (پالامبو^۱، ۱۳۹۰: ۱۰۶). با این تعریف، متون موازی به مثابه متونی از زبان مقصد که با متونی در زبان مبدأ متناظرند، منابع اطلاعاتی موثقی به‌شمار می‌روند که مترجمان می‌توانند براساس آن‌ها کاربردهای واقعی زبان را در تدوین متون مختلف در

1. Palumbo, G.

زبان مقصد ملاحظه کنند تا از صحت انتخاب‌های خود برای تولید متونی معادل با متون مبدأ و در عین حال طبیعی در زبان مقصد اطمینان حاصل کنند.

در حوزه مطالعات ترجمه، امروزه متون متناظر میان زبان‌های مختلف بیشتر در زیرشاخه مطالعات ترجمه پیکره‌مدار بررسی می‌شوند که در ذیل آن، ترجمه‌پژوهان مجموعه‌ای گسترده از متون را در قالب پیکره‌های زبانی با ابزارهای رایانه‌ای پردازش و تحلیل می‌کنند (درباره نقش پیکره‌ها در مطالعات ترجمه بنگرید به: هاوس^۱، ۱۳۹۷: ۱۶۹).

مطالعات ترجمه پیکره‌مدار و ام‌دار دستاوردهای زبان‌شناسی پیکره‌ای است که از طریق بررسی مجموعه‌هایی بزرگ از نمونه‌های زبانی با ویژگی‌های بافتی و موقعیتی مشابه به مطالعه عینی زبان در بافت‌های مشخص می‌پردازد (کرافورد و چمای^۲، ۱۳۹۹: ۱۱). از این منظر، مثلاً می‌توان فرض کرد و امید داشت که در آینده، مجموعه‌ای گسترده از انواع متون حقوقی متناظر به فارسی و عربی گردآوری و در قالب نرم‌افزارهای پردازشگر متن تنظیم شوند تا بتوان با استفاده از رایانه، مطالعاتی عینی از روابط موجود میان این متون در دو زبان ترتیب داد. اکنون که چنین پیکره‌ای در دسترس نیست، گرچه امکان مطالعه پیکره‌مدار به معنای دقیق در این عرصه وجود ندارد، دست کم می‌توان از مباحث مطالعات ترجمه پیکره‌مدار استفاده کرد و در مقیاسی کوچک‌تر و بدون استفاده از پردازشگرهای رایانه‌ای از نتایج این مطالعات برای آموزش ترجمه متون حقوقی میان فارسی و عربی بهره برد.

یکی از انواع پیکره‌های زبانی که در مطالعات ترجمه مورد استفاده قرار می‌گیرد، شامل متون تألیفی مشابه در دو یا چند زبان است که از یک یا چند جنبه (مثلاً موضوع) دارای ویژگی‌های مشابه هستند و می‌توانند با یکدیگر مقایسه شوند. از آنجا که پیکره‌پژوهان در نامگذاری و دسته‌بندی پیکره‌ها اجماعی ندارند، برخی پیکره‌پژوهان پیکره‌های متون تألیفی دو زبانه را بر مبنای تعریف کلاسیک از متون موازی، «پیکره موازی» و برخی نیز آن‌ها را «پیکره مقایسه‌ای» نامیده‌اند (ر. ک: میرزائی، ۱۳۹۶: ۳۸).

1. House, J.

2. Crawford, W. J., & Csomay, E.

با توجه به اینکه مطالعه ما نوعی مطالعه پیکره‌مدار به معنای دقیق آن نیست، برای اشاره به متون حقوقی متناظر در عربی و فارسی، اصطلاح متون موازی را دقیق‌تر دیده‌ایم، اما این را نیز در نظر داریم که متون مدنظر ما اگر در حجم گسترده برای پردازش رایانه‌ای گردآوری شوند، معمولاً پیکره مقایسه‌ای نامیده می‌شوند.

در مطالعات ترجمه از جمله حوزه‌هایی که از پیکره‌های زبانی بسیار بهره برده، آموزش ترجمه است. واعظیان (۱۳۹۱) گزارشی از پژوهش‌های متعدد ارائه کرده که نشان داده‌اند استفاده از پیکره‌ها در کلاس‌های آموزش ترجمه باعث درک بهتر متون مبدأ، افزایش دانش درباره انواع متون تخصصی و خصوصیات متنی آن‌ها، افزایش درک اصطلاحات تخصصی، افزایش توانایی برای تولید ترجمه‌های روان‌تر و صحیح‌تر، وقوع یادگیری تصادفی و افزایش استقلال و اعتماد به نفس در دانشجویان می‌شود (واعظیان، ۱۳۹۱: ۶۲-۶۰).

این پژوهش‌ها همچنین خاطرنشان کرده‌اند که پیکره‌ها انواع گوناگونی از اطلاعات ترجمه‌ای را برای دانشجویان به همراه دارند؛ از جمله اطلاعاتی درباره ژانرها و گونه‌های مختلف متون و مختصات آن‌ها، نحوه هم‌نشینی و باهم‌آیی واژگان، میزان فراوانی واژگان، معانی و مفاهیم و بار معنایی اصطلاحات و واژگان و عبارات عمومی و تخصصی، واژگان هم‌ریشه یا به‌ظاهر هم‌ریشه میان زبان‌ها، فرهنگ جوامع زبانی، و نیز نکات دستوری و ساختاری و املاتی کاربردی (همان: ۶۵-۷۰ و ۸۹).

پیکره‌های مقایسه‌ای چون شامل متون تألیفی در دو زبان هستند و الگوهای نگارش واقعی را در هر یک نشان می‌دهند به مترجمان این امکان را می‌دهند که نحوه بیان مفاهیم در دو زبان را با یکدیگر مقایسه کنند و از نتایج این مقایسه برای انتقال معنا از زبان مبدأ و طبیعی‌سازی ترجمه در زبان مقصد استفاده کنند و با آگاهی از گفتمان‌های متنی در دو زبان، دید بهتری در مورد انتظارات جامعه زبانی مقصد حاصل کنند. افزون بر این‌ها، متون واقعی می‌توانند برای اطمینان معلمان ترجمه از صحت آنچه شخصاً می‌دانند و نیز برای قانع کردن دانشجویان مورد استناد قرار گیرند (همان: ۸۰-۸۱).

از دیگر دستاوردهای استفاده از پیکره‌ها در آموزش ترجمه، تغییر فضای سنتی در کلاس‌های ترجمه است که به شیوه معلم‌محور اداره می‌شوند. در کلاس‌های ترجمه پیکره‌مدار، این متون واقعی هستند که منبع آموزش ترجمه هستند و نقش معلم، راهنمایی دانشجویان برای استفاده از متون واقعی و استخراج اطلاعات از آنهاست. در این روش، دانشجویان نقش فعال‌تری می‌یابند و با کسب تجربه از رویارویی با متون به تدریج ترجمه کردن را به‌طور مستقل از معلم می‌آموزند (همان: ۱۱۲-۱۱۵).

در پرتو دستاوردهای استفاده از متون متناظر در آموزش ترجمه، در ادامه نخست از قابلیت‌های متون موازی برای آموزش ترجمه حقوقی سخن می‌گوییم و سپس با تحلیل مجموعه‌ای از متون حقوقی موازی میان فارسی و عربی، عملاً نحوه کاربست این روش را نشان می‌دهیم.

۵. کاربست متون موازی در آموزش ترجمه حقوقی

بر مبنای آنچه گذشت، مراد ما از متون موازی در این مطالعه، مجموعه‌ای از متون حقوقی تألیفی به فارسی و عربی است که به لحاظ موضوع با یکدیگر تناظر دارند و در کنار یکدیگر شیوه‌های متن‌پردازی و مختصات متنی متون حقوقی میان این دو زبان را نشان می‌دهند و می‌توانند منابعی موثق برای آموزش ترجمه متون حقوقی از فارسی به عربی و برعکس باشند. برای این منظور می‌توان مجموعه‌ای از متون حقوقی موازی فارسی و عربی را براساس تقسیم چهارگانه متون حقوقی (قانونگذار، قضایی، علمی و خصوصی) دسته‌بندی کرد تا تناظر متون به لحاظ موضوعی منظم شود. چون هر یک از این چهار دسته زیرمجموعه‌های متنی متنوعی دارند، می‌توان براساس نوع دقیق متن و موضوع موردی آن، تناظر میان متون را ذیل هر دسته جزئی‌تر ساخت.

پس از تهیه این مجموعه، مطلوب است که در آغاز، چستی متون موازی حقوقی و منطق حاکم بر دسته‌بندی چهارگانه آنها با ویژگی‌های هر دسته برای دانشجویان شرح داده شود و سپس جفت‌هایی متناظر از متون فارسی و عربی به آنها ارائه شود تا در قالب تمرین‌هایی متنوع به مقایسه این متون بپردازند.

در طراحی تمرین برای مقایسه متون می‌توان از نکاتی که پیشتر در خصوص اطلاعات قابل استخراج از پیکره‌ها بیان شد، بهره گرفت و از دانشجویان خواست شباهت‌ها و تفاوت‌های دو متن را در سطوح گوناگون مقایسه کنند، مثلاً در سطوح ساختار شکل‌گیری متن و ترتیب ارائه اطلاعات، ساخت‌های دستوری مشابه در نگارش جمله‌ها، شیوه‌های بیان متفاوت برای مفاهیم مشابه، ترکیب‌های واژگانی و هم‌آیندها، اصطلاحات تخصصی، اسلوب‌های شرط‌گذاری و قیدگذاری و استثناء و تعیین بازه‌های زمانی و مانند این‌ها، نحوه اتصال جمله‌های متوالی و کاربرد رابط‌ها میان جمله‌ها، عبارت‌های کلیشه‌ای تکراری، تعبیرهای اصطلاحی و دیگر عناصر فرهنگ‌محور، نهادها و مراجع صدور متون و یا سطوح دیگری که معلم می‌تواند با توجه به مختصات متنی مشابه یا متفاوت بین نمونه‌های منتخب تشخیص دهد.

همچنین می‌توان از دانشجویان خواست درباره معنا و مفهوم برخی اصطلاحات و ترکیب‌ها و عبارت‌های کلیشه‌ای حقوقی در متون فارسی و عربی، توضیحات مختصری به هر دو زبان از متون اینترنتی استخراج کنند. این تمرین علاوه بر اینکه ترجمه‌آموزان را به انجام تحقیق برای ترجمه متون حقوقی عادت می‌دهد، احتمال یادگیری تصادفی را نیز در آن‌ها افزایش می‌دهد؛ چراکه آن‌ها هنگام جست‌وجو برای موضوعی خاص در متون اینترنتی، ناخودآگاه با مختصات متنی دیگری نیز در متون حقوقی روبه‌رو می‌شوند و آن‌ها را نیز می‌آموزند.

پس از اینکه دانشجویان در مقایسه متون موازی ورزیده شدند، می‌توان از دانشجویان خواست هر یک از متون متناظر را با استفاده از دیگری ترجمه کنند و امید داشت که دانشجویان با بهره‌گیری از آموخته‌های مقایسه‌ای خود به تولید ترجمه‌های نسبتاً موفق دست یابند. در این مرحله معلمان می‌توانند ترجمه‌های دانشجویان را جمع‌آوری کنند و با تحلیل خطاهای آن‌ها، تمرین‌هایی برای رفع این خطاها و نیز برای پیشگیری از وقوعشان در آینده طراحی کنند.

به‌منظور رده‌بندی متون برای ارائه به دانشجویان، حرکت از جفت‌متن‌هایی با شباهت بیشتر به سمت جفت‌متن‌هایی با تفاوت‌های بیشتر مناسب به نظر می‌رسد. بر این اساس

می‌توان رابطه میان نمونه‌های موازی را به‌طور نسبی به سه دسته تقسیم کرد: نمونه‌هایی که در دو زبان کاملاً یا تقریباً یکسان هستند؛ نمونه‌هایی که ساختار و آیتم‌های اصطلاحاتی مشابه دارند، اما به لحاظ ترتیب‌دهی به اطلاعات و پرداختن به جزئیات تفاوت‌هایی دارند و در نهایت نمونه‌هایی که عمدتاً تشابه محتوایی دارند و مفاهیم مشابه را با شیوه‌های بیانی متفاوت ارائه می‌کنند.

ما در ادامه با مقایسه نمونه‌هایی از متون حقوقی موازی در فارسی و عربی بر مبنای دسته‌بندی بیان شده، کارآمدی این روش را در آموزش ترجمه نشان خواهیم داد.

۵-۱. تحلیل نمونه‌های موازی از متون حقوقی شخصی

پیشتر گفتیم دسته‌ای از متون حقوقی، متون حقوقی خصوصی هستند که توسط وکلا و متخصصان و حتی افراد غیرمتخصص نوشته می‌شوند. زبان در این دسته متن عمدتاً کارکردی توصیفی دارد، زیرا در خصوص اشخاص حقیقی و حقوقی، موقعیت‌هایی را که پیامد قانونی دارند، توصیف می‌کند. از جمله این متون، «گزارش حسابرس قانونی» است که توسط حسابرسان رسمی برای رسیدگی به صورت‌های مالی شرکت‌های تجاری نوشته می‌شوند. از دو نمونه زیر، اولی سرآغاز متنی با عنوان «گزارش حسابرس مستقل» مربوط به شرکتی ایرانی و دومی سرآغاز متنی با عنوان «تقرير مراجع الحسابات المستقل» مربوط به شرکتی سعودی است. تعادل عناوین مذکور، فی‌نفسه قابل توجه است.

«گزارش حسابرسی صورت‌های مالی / اظهارنظر:

- ۱- صورت‌های مالی شرکت ... (سهامی عام) شامل صورت وضعیت مالی به تاریخ ۲۹ اسفند ۱۴۰۱ و صورت‌های سود و زیان، تغییرات در حقوق مالکانه و جریان‌های نقدی برای سال مالی منتهی به تاریخ مزبور و یادداشت‌های توضیحی ۱ تا ۳۷ توسط این سازمان حسابرسی شده است.»

«التقرير عن مراجعة القوائم المالية / الرأي:

لقد راجعنا القوائم المالية لشركة ... (شركة مساهمة سعودية)، التي تشمل قائمة المركز المالي كما في ۳۱ ديسمبر ۲۰۲۳ وقائمة الربح أو الخسارة والدخل الشامل الآخر وقائمة التغيرات في حقوق الملكية وقائمة التدفقات النقدية للسنة المنتهية في ذلك التاريخ، والإيضاحات حول القوائم المالية.»

«به نظر این سازمان صورت‌های مالی یاد شده وضعیت مالی شرکت ... در تاریخ ۲۹ اسفند ۱۴۰۱ و عملکرد مالی و جریان‌های نقدی آن را برای سال مالی منتهی به تاریخ مزبور از تمام جنبه‌های با اهمیت طبق استانداردهای حسابداری به نحو منصفانه نشان می‌دهد.»

«وفي رأينا، فإن القوائم المالية المرفقة تُظهر بعدل، من كافة النواحي الجوهرية، المركز المالي للشركة كما في ۳۱ ديسمبر ۲۰۲۳ وأدائها المالي وتدفقاتها النقدية للسنة المنتهية في ذلك التاريخ وفقاً للمعايير الدولية للتقرير المالي.»

چنین نمونه‌هایی که مطابقتی حداکثری میان دو متن موازی را نشان می‌دهند، نمونه‌هایی مناسب برای آغاز رویارویی دانشجویان با متون حقوقی و استخراج اطلاعات کاربردی از آن‌ها برای ترجمه حقوقی میان فارسی و عربی هستند. مثلاً در مقایسه نمونه‌های فوق، دانشجویان به وضوح با تعداد قابل توجهی از اصطلاحات معادل در دو زبان آشنا می‌شوند. چه‌بسا هیچ منبعی بهتر از این نتواند نشان دهد که «صورت‌های مالی» با «القوائم المالية» اما «صورت وضعیت مالی» با «قائمة المركز المالي» معادل می‌شود. در سطح جمله‌بندی نیز می‌توان دید هسته جمله فارسی در پاراگراف اول «صورت‌های مالی ... توسط این سازمان حسابرسی شده است» و متقابلاً هسته جمله عرب «لقد راجعنا القوائم المالية ...» است. این دو معادل، مثالی بارز از تفاوت‌های سبکی در نگارش حقوقی میان دو زبان هستند؛ زیرا حسابرسِ فارس زبان جمله را با عبارتی نوشته که

غیرمستقیم به وی ارجاع دارد، اما حسابرس عرب زبان در جمله معادل مستقیماً به خود ارجاع داده است. این موضوع در پاراگراف دوم در تعادل میان «به نظر این سازمان» و «فی رأینا» نیز مشهود است. در سطح قیدها می توان دید که کلمه «شامل...» با بند موصولی «التي تشمل...» معادل شده است. یا در سطح ترکیب های واژگانی «جریان های نقدی آن» معادل با «تدفقاتها النقدية» مثالی مفید برای نگارش اصطلاحات در قالب ترکیب های وصفی اضافی هستند. یا عبارت های «برای سال منتهی به تاریخ مزبور» و «للسنة المنتهية في ذلك التاريخ» از تمام جنبه های با اهمیت و «من كافة النواحي الجوهرية» و «به نحو منصفانه» نشان می دهد و «تظهر بعدل» نمونه هایی جالب برای یادگیری ترکیب های همانند و تعبیرهای کلیشه ای هستند. در سطح تفاوت های جزئی دو متن، اصطلاح «الدخل الشامل الآخر» که در متن فارسی معادل ندارد، می تواند بهانه ای باشد تا معلم نحوه معادل یابی اصطلاحات را به ویژه از طریق جست و جوی اینترنتی به دانشجویان آموزش دهد. به همین ترتیب ادامه مقایسه دو متن، آموزه های دوزبانه متعددی را در سطوح زبانی مختلف برای دانشجویان به همراه خواهد داشت.

۵-۲. تحلیل نمونه های موازی از متون حقوقی قضایی

دسته ای دیگر از متون حقوقی، متون قضایی (مثل احکام دادگاه) هستند که توسط مقامات قانونی صادر می شوند و قوانین را با موقعیت های اجتماعی خاص تطبیق می دهند. زبان در این دسته متن عمدتاً کارکرد اجرایی دارد، زیرا با تطبیق قوانین بر موقعیت ها، محتوایی تولید می کند که جنبه اجرایی می یابد. از جمله این متون، «گواهی حصر وراثت» است که پس از فوت یک شخص، توسط مراجع قضایی صادر می شود تا تخصیص ارث به وارثان وی را اجرایی سازد. پس از ملاحظه نمونه هایی با مطابقت حداکثری، این بار در گامی پیشرفته تر نمونه هایی از متون موازی ارائه می شود که ساختار و آیتم های مشابه دارند، اما در ترتیب دهی به اطلاعات و پرداختن به جزئیات تفاوت دارند. متن اول بخشی از یک «دادنامه حصر وراثت» صادره از دادگستری ایران و دومی بخشی از یک «حصر الإرث» صادره از دادگاه ارتدوکس در قدس شریف است:

«آقای ... به شناسنامه شماره ... به استناد شهادت‌نامه و گواهی فوت و رونوشت شناسنامه ورثه، درخواستی به شماره ... تقدیم این شورا نموده و چنین اشعار داشته است که آقای ... به شناسنامه شماره ... در تاریخ ... در گذشته و ورثه وی در هنگام درگذشت عبارتند از: ...»

پس از تشریفات قانونی و انتشار یک نوبت آگهی در روزنامه و عدم وصول هرگونه لایحه یا اعتراض یا ارائه وصیت‌نامه سری یا رسمی حسب گواهی متصدی مربوطه، سرانجام در تاریخ ... در وقت فوق‌العاده شعبه ... شورای حل اختلاف ... به تصدی امضاء کنندگان زیر تشکیل و پس از ملاحظه پرونده کار، گواهی می‌نماید که ورثه در گذشته منحصر به اشخاص یاد شده در بالا بوده و وارث دیگری ندارد و دارائی آن روانشاد پس از پرداخت و انجام حقوق و دیونی که بر ترکه تعلق می‌گیرد، به صورت زیر طبق قانون بین ورث تقسیم می‌گردد ...»

«اليوم الموافق .../.../... عقدت المحكمة ... جلستها القانونية برئاسة ... ، ونظرت في الطلب المقدم إليها بتاريخ ... من المستدعي السيد ... ، وبه يطلب إعطاء إعلاماً بحصر إرث مورثه المرحوم ... وفقاً للقانون والأصول. ومن التدقيق في الطلب المشار إليه أعلاه وبعد الاستماع إلى إفادة المستدعي المذكور المأخوذة تحت القسم، والاطلاع على كافة الشهادات والمستندات الثبوتية المرفقة بالطلب، ثبت وتبين لهذه المحكمة أن المذكور ... توفى بتاريخ ... وإن إرثه الشرعي والانتقالي قد انحصر في كلٍّ من ... ، وأن لا وارث ولا مستحق لتركته المرحوم المذكور سواهم.

وعليه واستناداً إلى هذه الوقائع السليمة التي توصلت إليها هذه المحكمة، وحيث أنه لم يتقدم أحد للاعتراض على هذا الطلب بالرغم من نشر إعلان عنه في إحدى الصحف اليومية المحلية، فقد ثبت لهذه المحكمة صحة الطلب

موضوع هذا القرار ولذلك قرّرت قبوله وإصدار قرار بحصر إرث المرحوم
المذكور على النحو التالي ...»

چنین نمونه‌هایی در وهله نخست بر این واقعیت دلالت دارند که متون قضایی موازی در کشورهای مختلف از نظر ساختار ارائه اطلاعات و نحوه پرداختن به جزئیات و تعبیر مفاهیم متفاوت هستند. اما با وجود این تفاوت‌ها وقتی موضوع دو سند یکسان است، آیتم‌های اطلاعاتی مشابهی را پوشش می‌دهند. بنابراین، دانشجویان با مطالعه این قبیل متون موازی، شیوه بیان آیتم‌های مشابه در هر یک از دو متن را می‌آموزند تا سپس با استفاده از تعبیرهای قضایی رایج در زبان مقصد، تعبیرهای قضایی متن مبدأ را ترجمه کنند. از این رو، مطلوب است که دانشجویان ابتدا متن فارسی و سپس متن عربی را جداگانه از نظر ساختار اطلاعاتی تحلیل کنند و آیتم‌های سازنده هر یک را تشخیص دهند و سپس ببینند آیتم‌های متناظر در هر متن با چه عباراتی بیان شده‌اند. البته باید توجه داشت که حفظ ساختار متن مبدأ در ترجمه غالباً اقتضا می‌کند که عبارت‌های قضایی مقصد با مقداری تغییر در ترجمه به کار بروند. بنابراین، استفاده از عبارت‌های مقصد برای ترجمه عبارت‌های مبدأ طبعاً نوعی انعطاف و خلاقیت نگارشی می‌طلبد. چنین فرآیندی نهایتاً موجب می‌شود ساختار اطلاعاتی متن مبدأ تا حد اکثر ممکن در ترجمه حفظ شود اما نحوه بیان اطلاعات در زبان مقصد طبیعی باشد.

مثلاً تحلیل متن فارسی فوق به ترتیب این آیتم‌های اطلاعاتی را نشان می‌دهد:
«مشخصات متقاضی گواهی، اشاره به اسناد وابسته، اطلاعات درخواست متقاضی، مشخصات متوفی، اطلاعات فوت، مشخصات وارثان، اشاره به تشریفات قانونی، مشخصات جلسه دادگاه، تأیید تعداد وارثان، حکم به تقسیم ارث». سپس تحلیل متن عربی نشان می‌دهد که هر یک از این آیتم‌ها، آیتمی متناظر در متن عربی دارند. مثلاً مشخصات متوفی در دو متن این گونه بیان شده: «آقای ... در تاریخ ... در گذشته و ورثه وی عبارتند از: «إن ... توفی بتاريخ ... وإن إرثه قد انحصر فی کلّ من»؛ یا مشخصات جلسه دادگاه این گونه: «در تاریخ ... شعبه ... به تصدی ... تشکیل» = «ال یوم الموافق .../.../... عقدت المحكمة ...

جلستها القانونية برئاسة...»؛ یا تأیید تعداد وارثان: «ورثة در گذشته منحصر به اشخاص یاد شده در بالا بوده و وارث دیگری ندارد» = «أن لا وارث ولا مستحق لتركه المرحوم المذكور سواهم»؛ یا در نهایت حکم به تقسیم ارث: «دارائی آن روانشاد ... به صورت زیر بین ورث تقسیم می گردد» = «قررت إصدار قرار بحصر إرث المرحوم المذكور على النحو التالي».

نکته مهم دیگری که باید مدنظر قرار گیرد، تعدد کشورهای عربی و تنوع سیستم‌های قضایی آن‌هاست که موجب می شود برای یک سند فارسی، متون موازی متعددی در زبان عربی یافت شود. بنابراین، استفاده از متون قضایی کشورهای مختلف در آموزش ترجمه موجب می شود دانشجویان با تنوع مذکور و مسائلی که به همراه دارد، آشنا شوند و همزمان مجموعه گسترده تری از اصطلاحات و شیوه‌های نگارش متون قضایی را بیاموزند. مثلاً در کشور عراق گواهی حصر وراثت با عنوان «قسام شرعی» صادر می شود. متن زیر بخش اصلی از این سند است:

«إنی قاضی الأحوال الشخصية فی ... السید ... ، قررت تسجيل ما هو آت:
بناءً على ما جاء فی البيان المُقدم من طالب القسام السید ... المؤرخ ... ،
وكتاب مديرية ضريبة دخل المرقم ... والمؤرخ ... ، وشهادة الوفاة المرقمة
... الصادر بتاريخ ... عن ... رقم ... ، وشهادة الشاهدين المُوقعين وهما كلُّ
من السید ... والسید ... ، قد ثبت للمحكمة وفاة المرحوم ... بتاريخ ...
وانحصر إرثه الشرعی بکلِّ من ... ولا وارث غیر ما ذکره أعلاه، فالمسألة
الإرثية تصح من ... سهماً منها: ...»

در سندی دیگر نیز با عنوان «طلب قسام شرعی» که به عنوان درخواست، توسط متقاضی گواهی به دادگاه ارائه می شود، در پاورقی سند آمده:

«للحصول على قسام شرعی يُرجی اتباع ما يلي: ۱- يُقدم الطلب من أحد
الورثة ۲- يرفق مع الطلب المستمسكات التالية: أ- البطاقات الشخصية

للورثة (هويات الأحوال المدنية) ب- شهادة وفاة. ج- كتاب من دائرة
ضريبة الدخل. د- تأييد من مديرية رعاية القاصرين (عند وجود قاصر) ۳-
إحضار شاهدين. ۴- تأييد الطلب من الجهة المختصة.»

پرواضح است که تحلیل متون جدید، اطلاعات بیشتر و گزینه‌های متنوع‌تری را برای ترجمه به دانشجویان می‌آموزد. مثلاً این بار چنین مواردی قابل توجه‌اند: «آقای ... درخواستی ... تقدیم این شورا نموده و چنین اشعار داشته است که» = «بناءً على ما جاء في البيان المُقدَّم من طالب القسم السيد ...»؛ «شهادت‌نامه» = «شهادة الشاهدين»؛ «شناسنامه ورثه» = «البطاقات الشخصية للورثة (هويات الأحوال المدنية)»؛ «گواهی متصدی مربوطه» = «تأييد الطلب من الجهة المختصة»؛ «شماره» = «المُرَقَم / المُرَقَمَة / رقم»؛ «در تاریخ» = «المؤرخ / بتاريخ».

در استفاده از این نوع متون برای آموزش ترجمه، نقش معلم به‌ویژه در این است که به دانشجویان بیاموزد چگونه از تعابیر هر یک از دو متن برای ترجمه متن دیگر استفاده کنند. در خصوص تفاوت‌های میان این متون، ساده‌ترین راه این است که معلم نحوه ترجمه عبارت‌های متفاوت را شخصاً با دانسته‌های خود به آنان آموزش دهد. این در حالی است که به‌جای این، می‌توان از دانشجویان خواست تلاش کنند با استفاده از منابع و متون اینترنتی، معادل‌هایی کاربردی برای این عبارت‌ها بیابند و در کلاس عرضه کنند. چنین تمرینی افزون بر افزایش یادگیری تصادفی، باعث می‌شود استقلال دانشجویان در یادگیری ترجمه افزایش یابد.

۳-۵. تحلیل نمونه‌های موازی از متون حقوقی قانونگذار

دسته‌ای دیگر از متون حقوقی، متون قانونگذار هستند که به تعیین هنجارها و قواعد رفتاری اختصاص دارند، مثل قوانین داخلی یا بین‌المللی. زبان در این دسته متن عمدتاً کارکرد تجویزی دارد، زیرا احکامی را که انتظار می‌رود رعایت شوند، تجویز می‌کند. از آنجا که متون قانونگذار عادتاً متونی حجیم هستند، نمی‌توان نمونه‌های کاملی از چنین متونی را در

آموزش به کار بست. این متون از جمله بهترین مواد برای آشنایی دانشجویان با مفاهیم تجویزی در قوانین و الگوهای نگارش این مفاهیم در دو زبان هستند. از این دیدگاه معلم می‌تواند با تمرکز بر دو متن موازی از متون قانونگذار، نمونه‌هایی متناظر از بیان مفاهیم مشترک (همچون وجوب، جواز، نهی، تعهد، تعیین مسئولیت، شرط، استثناء، تعیین بازه‌های زمانی، انجام فرآیندهای اداری و امثال این‌ها) را استخراج کند تا دانشجویان با این مفاهیم و الگوهای بیان آن‌ها در دو زبان آشنا شوند و بتوانند از آن‌ها در ترجمه استفاده کنند. در ادامه با مثال‌هایی از سه مفهوم «وجوب، جواز و نهی» قابلیت این روش را در آموزش ترجمه نشان می‌دهیم. نمونه‌های فارسی از قانون تجارت ایران (بخش شرکت‌های تجارتي) و نمونه‌های عربی از «قانون الشركات التجارية» در کشور عمان برگرفته شده‌اند. یکی از مفاهیم پرتکرار در متون قانونگذار، حکم به وجوب است که متعارف‌ترین شیوه بیان آن در فارسی الگوی «باید + فعل» است. این الگو گاه به‌طور کلی حکم به وجوب رویدادی می‌دهد بدون این که انجام‌دهنده آن مدنظر باشد:

«شرکا و یا سهامداران باید از طریق نشر آگهی در روزنامه شرکت دعوت شوند.»

در این صورت ساده‌ترین الگوی معادل در زبان عربی «يجب + مصدر» است؛ مثلاً:

«يجب دعوة الجمعية العامة ... ويجب نشر إعلان الدعوة ...»

اما در الگوی «باید + فعل» گاهی انجام‌دهنده فعل نیز مدنظر است؛ مثلاً:

«رئیس هیأت مدیره باید با رعایت تشریفات مقرر مدیران را دعوت کند.»
«مدیر یا مدیران شرکت باید ... اظهارنامه‌ای ... به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم کند.»

در این صورت، الگوهای متنوعی در زبان عربی به کار می‌روند. یکی از این الگوها «يجب على ... + مصدر» است. در این الگو انجام‌دهنده کار بعد از حرف «على» می‌آید و کاری که باید انجام شود به شکل مصدر می‌آید:

«يجبُ على أول مجلس إدارة تسجيل الشركة لدى المُسجِّل.»

در این الگو ممکن است فعل «يجب» حذف شود و فقط «على ... + مصدر» بیاید:

«على اللجنة التأسيسية دعوة الجمعية العامة التأسيسية للاجتماع.»

همچنین ممکن است به جای مصدر، «أن + مضارع منصوب» (مصدر مُؤوَّل) بیاید:

«يجبُ على المُصَفَّى ... أن يدعو الشركاء أو المساهمين في نهاية كل سنة.»

«يجبُ على الشركة أن تودع لدى الجهة المختصة جميع القرارات

والمحاضر.»

در الگوی اخیر، ممکن است حرف «على» حذف شود و انجام‌دهنده کار، بعد از فعل

مضارع بیان شود؛ یعنی به شکل «يجب + مضارع منصوب + فاعل»:

«يجبُ أن يودع المديرين أو مجلس إدارة الشركة لدى المُسجِّل نسخة من

قرار التصفية.»

از دیگر مفاهیم پرتکرار در متون قانونگذار، حکم به جواز است که طبق آن، وقوع رویدادی مُجاز اعلام می‌شود. ذیل این مفهوم، گاهی وقوع رویدادی به‌طور کلی جائز اعلام می‌شود بدون اینکه مشخص شود چه کسی صاحب این اجازه است. الگویی متعارف برای این مفهوم در زبان فارسی «می‌توان + فعل» است بدون اینکه انجام‌دهنده فعل مدنظر باشد:

«سرمایه شرکت را می‌توان از طریق صدور سهام جدید ... افزایش داد.»

متقابلاً در زبان عربی الگوی «يجوز + مصدر» همین مفهوم را بیان می‌کند:

«يجوزُ تخفيضُ رأسِ مالِ الشركة.»

«يجوزُ تخفيضُ قيمةِ السهمِ عن طريقِ تجزئته، كما يجوزُ زيادةُ قيمته بطريقِ
دمجِ الأسهم.»

اما گاهی صاحب اجازه نیز مشخص می‌شود. در این صورت «می‌توان» در الگوی فارسی صرف می‌شود:

«مجمع عمومی عادی می‌تواند بازرس یا بازرسان را عزل کند.»
«مجمع عمومی عادی می‌تواند درباره کلیه امور شرکت تصمیم بگیرد.»
«هر یک از شرکا می‌تواند انحلال شرکت را از دادگاه تقاضا کند.»

برای بیان این مفهوم نیز در زبان عربی الگوهای متنوعی به کار می‌رود. از جمله الگوی «يجوزُ لـ... + مصدر» که در آن پس حرف «لـ» صاحب اجازه بیان می‌شود و رویداد مدنظر در قالب مصدر می‌آید:

«يجوزُ لكلِّ مديرٍ القيامُ بالأعمالِ العاجلة.»

در این الگو نیز «يجوزُ» می‌تواند حذف شود و فقط «لـ... + مصدر» بیايد:

«للجمعية العامة العادية عزلُ أعضاء مجلس الإدارة.»

چه فعل «يجوز» بیان شود و چه نشود، باز ممکن است به جای مصدر «مضارع منصوب» به کار رود:

«يجوزُ للشركاء أن يطلبوا من المحكمة القضاء بإخراج الشريك المقصر»
«للمدير أن يباشر جميع أعمال الإدارة العادية»

نمونه‌های زیر نیز نشان می‌دهند که همین مفهوم می‌تواند در فارسی با «حق دارد» و در عربی با «يحقُّ» و یا با الگوی «لـ ... حقُّ ...» بیان شود:

«هر ذی نفع حق دارد برای درخواست تقلیل سرمایه ... به دادگاه رجوع کند.»

«يحقُّ لكلِّ شريك الاطلاعُ على تلك الوثائق»
«يحقُّ لأيِّ شريك أن يطلبَ من المحكمة المختصة تعيينَ شخصٍ يتولَّى دعوةَ جمعية الشركاء»
«لكلِّ ذی مصلحة حقُّ الاطلاع على هذا السجل»

از دیگر مفاهیم پرتکرار در متون قانونگذار «حکم به نهی» است که وقوع رویدادی را منع می‌کند. در زبان فارسی از الگوهای رایج برای این مفهوم «نباید + فعل» است:

«سرمایه شرکت سهامی خاص در موقع تأسیس نباید از پنج میلیون (۵.۰۰۰.۰۰۰) ریال کمتر باشد.»

در نمونه زیر همین مفهوم با الگوی «يجب + مضارع منصوب منفی» بیان شده است. در این الگو «يجب» منفی نمی‌شود، بلکه فعل مضارع بعدهش منفی می‌شود:

«يجبُ ألا يقلَّ رأسُ مالها المصدرُ عن (۲۰۰۰۰۰۰) مليونی ریالِ عماني»

از دیگر الگوهای فارسی برای حکم به نهی، الگوی «نمی‌تواند + فعل» است:

«بستانکاران شخصی شرکا و یا سهامداران، نمی‌توانند طلب خود را از دارایی شرکت تأمین یا وصول کنند.»

متقابلاً در نمونه زیر همین مفهوم با الگوی «لا يجوز لـ... + مضارع منصوب» بیان شده است. این بار «يجوز» منفی می‌شود، و فعل مابعدش مثبت می‌آید:

«لا يجوز للدائنين الشخصيَّين لأحد الشركاء أو المساهمين أن يطالبوا بتسديد دينهم من حصّة هذا الشريك أو المساهم في رأس مال الشركة.»

در تناظر با الگوی «نمی‌تواند + فعل»، الگوی «يحظر على... + مصدر» نیز در عربی حکم به نهی و ممنوعیت می‌دهد:

«اشخاص مذکور در ماده (۲۲۵) این قانون نمی‌توانند وام یا اعتباری از شرکت دریافت کنند.»

«يحظر على المديرين والشركاء الحصول من الشركة على قروض.»

در نمونه‌های زیر نیز الگوی فارسی «حق... ندارد» و الگوی عربی «لا يكون لـ... حق...» متقابلاً حکم به نهی داده‌اند:

«این سهامداران در جلسه مجمع عمومی... حق رأی ندارند.»

«لا يكون لهذه الأسهم حق التصويت خلال هذه الفترة.»

یا در نمونه‌های زیر الگوی «مصدر + ممکن نیست» و الگوی «قابل... نیست» با «لا يجوز + مصدر» متناظر شده‌اند:

«تقسیم اموال شرکت بین شرکا و یا سهامداران... ممکن نیست.»

«لا يجوز توزيع الاحتياطي القانوني على الشركاء».

«سهم الشرکه، قابل واگذاری به غیر نیست».

«لا يجوز التنازل عن الحصص».

در نمونه‌های فوق قابل توجه است که برخی واژه‌ها در گفتمان قانونی از معنای لغوی خود فاصله می‌گیرند و بار معنایی حقوقی می‌یابند. مثلاً در نمونه‌های فارسی «توانستن» بر مفهوم جواز و «نتوانستن» بر مفهوم نهی دلالت داشت. لذا در این گفتمان، معادل‌های لغوی «استطاعة» یا «قدرة علی» با «توانستن» معادل نمی‌شد، بلکه «يجوز» یا «یحق» به عنوان معادل‌های گفتمانی برای این مفهوم به کار می‌رفت.

به هر روی هدف ما از ذکر این نمونه‌ها نشان دادن قابلیت و روش استفاده از متون موازی قانونگذار برای آموزش ترجمه حقوقی بود. چه بسا برای همین مفاهیم فوق بتوان الگوهای دیگری را نیز از متون موازی استخراج کرد. همچنین این روش باید با استخراج مفاهیم دیگر (مثل شرط و استثناء و ...) و تعیین الگوهای متناظر برای بیان آن‌ها توسعه پیدا کند و سپس نحوه تلفیق این مفاهیم در نگارش جمله‌های طولانی و پیچیده نیز تحلیل شود. استفاده از متون قانونگذار در کشورهای عربی دیگر نیز نکته‌ای است که قطعاً بر غنای این مجموعه می‌افزاید. برای طرح تمرین براساس این متون، می‌توان از مفاهیم و اسلوب‌هایی که تدریس می‌شوند، جمله‌های مشابهی به دانشجویان ارائه کرد تا با الگوبرداری از اسلوب‌هایی که خوانده‌اند، جمله‌های جدید را ترجمه کنند.

۵-۴. تحلیل نمونه‌های موازی از متون حقوقی علمی

متون حقوقی علمی دسته‌ای دیگر از متون حقوقی هستند که توسط حقوقدانان در شرح و تحلیل مسائل قانونی و حقوقی نگاشته می‌شوند؛ مثل منابع آموزشی علم حقوق. زبان در این دسته متن عمدتاً کارکردی توصیفی دارد، زیرا با رویکردی تحلیلی، موضوعات قانونی و حقوقی را توصیف می‌کند. این متون ارزش بسزایی در تفهیم موضوعات حقوقی و قانونی به دانشجویان دارند و افزون بر این، دانشجویان را با سبک نگارش علمی در گفتمان حقوق

آشنا می‌کنند. بر این اساس می‌توان با تمرکز بر موضوعی خاص، از متون حقوقی علمی در دو زبان نمونه‌هایی را استخراج کرد که علاوه بر اشتراک در موضوع، سبک نگارشی مشابهی دارند تا دانشجویان با مختصات مشابه این نوع متون در دو زبان آشنا شوند. نمونه‌های زیر بخش‌هایی از کتاب «مقدمه علم حقوق» نوشته ناصر کاتوزیان (استاد دانشکده حقوق در دانشگاه تهران) و کتاب «المدخل إلى القانون» اثر محمد حسین منصور (استاد دانشکده حقوق در دانشگاه اسکندریه مصر) هستند که به‌طور مشابه «قاعده درون‌مرزی بودن قانون» یا «مبدأ إقليمية القوانين» را توصیف می‌کنند:

«قلمرو حقوق در مکان — قاعده کلی: مطابق ماده ۵ قانون مدنی، کلیه سکنه ایران، اعم از اتباع خارجه و داخله، مطیع قوانین ایران خواهند بود ... بنابراین، قوانین ایران اصولاً در داخل مرزهای سیاسی کشور اجرا می‌شود و بر تمام اشخاص و اموال موجود در آن حکومت می‌کند. این قاعده را اصل محلی یا درون‌مرزی بودن قانون می‌نامند. ولی باید توجه داشت که این قاعده استثنای فراوانی دارد ...» (مقدمه: ۲۲۴)

«تطبيق القانون من حيث المكان — مبدأ إقليمية القوانين: يُطبق القانون على كلّ ما يقع داخل الإقليم وعلى كلّ الأشخاص الموجودين فيه، وطنيين كانوا أم أجانب ... أي أنّ القاعدة القانونية تسري على كلّ ما يقع داخل حدود الإقليم وعلى كلّ الأشخاص الموجودين فيه ولا تسري على كلّ ما يقع خارج حدود هذا الإقليم ... المبدأ الأساسي المقرّر في كلّ من القانونين المصريّ واللبنانيّ هو إقليميّة تطبيق القانون، فهو يُطبق على كلّ من يقيمون في مصر أو لبنان من وطنيين وأجانب ... ولكنّ المبدأ السابق ترد عليه عدّة استثناءات ...» (المدخل: ۲۸۳)

مطالعه چنین نمونه‌هایی، توانایی دانشجویان را در قرائت و فهم متون حقوقی علمی در دو زبان افزایش می‌دهد و همچنین به آنها ثابت می‌کند که بهترین دستورالعمل برای ترجمه

یک متن حقوقی، مطالعه متنی با موضوع مشابه در زبان مقصد است؛ چراکه این اقدام اولاً مجموعه اصطلاحات و عبارات مورد نیاز برای ترجمه متن را در اختیار آنان می‌گذارد و ثانیاً سبب می‌شود آن‌ها از سبک نگارش یک نویسنده متخصص در زبان مقصد تقلید کنند و با الگوبرداری از مختصات زبانی متن وی، متنی تخصصی به سبک وی بنویسند. با این وصف انتظار زیادی نیست که پس از مقایسه دو متن فوق مترجم بتواند در ترجمه جمله اول از متن فارسی به عربی به سبک یک استاد حقوق در دانشگاه اسکندریه بنویسد:

«وفقاً للمادة ۵ من القانون المدني يطبق القانون الإيراني على كل من يقيمون في إيران من وطنيين وأجانب.»

یا در ترجمه جمله اول از متن عربی به فارسی به سبک یک استاد حقوق در دانشگاه تهران بنویسد:

«قانون بر تمام اموال و اشخاص موجود در داخل کشور اعم از اتباع خارجه و داخله حکومت می‌کند.»

۶. بحث و نتیجه‌گیری

استفاده از متون موازی در آموزش ترجمه متون حقوقی میان فارسی و عربی روشی است که به جای انتقال یک سویه ترجمه از استاد به دانشجویان بر یادگیری فعال دانشجویان از طریق مقایسه و تحلیل متون حقوقی تألیفی در دو زبان تأکید دارد. کاربست این روش مستلزم آن است که استاد مجموعه‌ای از متون حقوقی فارسی و عربی را با موضوعات یکسان گردآوری و به دانشجویان ارائه کند و شیوه مطالعه و مقایسه این متون را به ایشان آموزش دهد تا به این ترتیب به جای دیکته‌کننده ترجمه، نقش راهنما و مشاور را برای خودآموزی دانشجویان و تقویت استقلال ایشان در یادگیری ترجمه ایفا نماید. به منظور نظم بخشی به متون حقوقی موازی، تقسیم این متون به چهار دسته «قانونگذار، قضایی، خصوصی و علمی» ایده‌ای است که به خوبی متون حقوقی را از حیث ژانر و

موضوع دسته‌بندی می‌کند و دانشجویان را به درک منظمی از کارکردها و مختصات متنی متنوعی که متون حقوقی دارند، می‌رساند.

ذیل چهار دسته فوق، بررسی ما از روابط متنی میان متون حقوقی موازی نشان داده است که این متون از حیث میزان و نوع شباهت در سه گونه رده‌بندی می‌شوند: گونه اول متونی‌اند که به لحاظ بیانی مطابقت کامل یا حداکثری دارند. گونه دوم متونی‌اند که ساختار اطلاعاتی مشابه دارند، اما در ترتیب‌دهی به اطلاعات و پرداختن به جزئیات تفاوت‌هایی دارند. گونه سوم متونی‌اند که عمدتاً تشابه محتوایی دارند و مفاهیم مشابه را با شیوه‌های بیانی متفاوت ارائه می‌کنند. این رده‌بندی که بر مبنای حرکت از تشابه به تفاوت انجام شده، ایده مناسبی برای اولویت‌بندی متون جهت ارائه به دانشجویان است.

هر یک از این سه گونه رابطه متنی، آموزه‌های ویژه‌ای را برای ترجمه‌آموزان به همراه دارد که متناسب با هر یک می‌توان تمرین‌های متنوعی برای دانشجویان طراحی کرد. در متون موازی از گونه اول که مطابقتی حداکثری دارند، استخراج عناصر معادل از دو متن در سطوح واژگان، ترکیب‌های همایند، عبارات مصطلح، اصطلاحات تخصصی، اسلوب‌های جمله‌بندی و واژه‌های ربط‌دهنده جملات تمرین‌هایی متناسب‌اند. یا در گونه دوم که شامل متونی با ساختار اطلاعاتی مشابه‌اند، مقایسه دو متن در نحوه پوشش‌دهی به آیتم‌های اطلاعاتی و شیوه تعبیر آن‌ها، استخراج تعبیرهای متناظر، استفاده از تعبیرهای هر متن برای ترجمه تعبیرهای متن دیگر، تعیین آیتم‌های اطلاعاتی فاقد معادل و معادل‌یابی آن‌ها در متون اینترنتی تمرین‌هایی متناسب‌اند. یا در گونه سوم که شامل متونی‌اند که صرفاً تشابه محتوایی دارند و به لحاظ شیوه بیان متفاوت‌اند، تشخیص مفاهیم بیان شده در قالب جملات و استخراج جمله‌های دارای مفهوم یکسان، تحلیل جمله‌بندی‌ها و تعیین اسلوب‌های نگارشی برای بیان مفاهیم یکسان و تلاش برای ترجمه جمله‌های هر متن با استفاده از اسلوب‌های جمله‌بندی متن دیگر تمرین‌هایی متناسب‌اند. افزون بر این‌ها تحلیل سبک نگارشی حقوقدانان در هر یک از دو زبان و تقلید از سبک یک حقوقدان برای ترجمه متن حقوقدانی دیگر، تمرینی است که موجب آشنایی دانشجویان با ادبیات تخصصی در متون حقوقی می‌شود.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Hesam Hajmomen <https://orcid.org/0000-0002-5984-4318>
Sichani

منابع

- باقری، علی قربان و فکری، مسعود. (۱۳۹۹). چالش‌های آموزش ترجمه عربی-فارسی در دانشگاه‌های ایران از نگاه استادان این حوزه. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۰ (۲۳)، ۳۵-۵۹. <https://doi.org/10.22054/rctall.2020.53355.1488>
- بوکه، کلود. (۱۴۰۱). ترجمه حقوقی میانی و روش. ترجمه دانیال بسنج و روشنگر موسوی. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- پالامبو، گیزبه. (۱۳۹۰). *اصطلاحات کلیدی در مطالعات ترجمه*. ترجمه فرزانه فرحزاد و عبدالله کریم‌زاده. تهران: انتشارات قطره.
- حاج‌ملک، محمدمهدی و آقامحمدی، جواد. (۱۴۰۱). به کارگیری روش تدریس تکلیف‌محور در آموزش ترجمه. *جستارهای زبانی*، ۶ (۷۲)، ۹۹-۱۲۹. URL: <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-54236-fa.html>
- حقانی، نادر. (۱۳۸۳). آموزش ترجمه: زبان‌آموزی یا مترجمی. *پژوهش ادبیات معاصر جهان*، ۹ (۱۶)، ۷۴-۵۹.
- دل‌زننده‌روی، سمیه. (۱۳۹۴). استفاده از متون موازی در آموزش ترجمه. *فصلنامه مترجم*، ۲۴ (۵۸)، ۱۱۷-۱۲۶.
- صدرزاده، ماندانا. (۱۳۹۰). ترجمه حقوقی: چالش‌ها و نظریه‌های معاصر. *فصلنامه پژوهش ادبیات معاصر جهان*، ۱۶ (۶۲)، ۷۷-۹۱.
- عادل، مرتضی و رحیمی، حسام‌الدین. (۱۳۹۷). اصول ترجمه متون حقوقی. *فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی*، ۴۸ (۲)، ۳۰۱-۳۲۰. [10.22059/jlq.2018.233402.1006890](https://doi.org/10.22059/jlq.2018.233402.1006890)
- عبدی، صلاح‌الدین و رضوانی مفرد، احمد. (۱۳۹۷). *النصوص القانونية الوثائق والشهادات*. همدان: انتشارات دانشگاه بوعلی سینا.
- فتاحی‌پور، مجید. (۱۳۹۹). کتاب‌های دانشگاهی برای آموزش ترجمه رسمی (حقوقی). نشریه

- پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ۲۴ (۴۶)، ۱-۲۸.
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۰). مقدمه علم حقوق. تهران: انتشارات انتشار.
- کائو، دبرا. (۱۳۹۶). اصول ترجمه حقوقی. ترجمه محمد عباس نژاد و سعید افزون. تهران: انتشارات قطره.
- کرافورد، ویلیام و چمایی، انیکو. (۱۳۹۹). زبان‌شناسی پیکره‌ای. ترجمه مهرداد واشقانی و حسین وحید دستجردی. قم: انتشارات لوگوس.
- مبارکی، محسن و امین‌زاده، سیروان. (۱۳۹۲). نظریه و توانش ترجمه. فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه، ۴۶ (۲)، ۱۳۳-۱۵۳.
- منصور، محمد حسین. (۲۰۱۰). المدخل إلى القانون. بیروت: منشورات الحلبي.
- میرزائی، آزاده. (۱۳۹۶). آشنایی با زبان‌شناسی پیکره‌ای. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- نظری، علی و قاسمی موسوی، سیداسماعیل. (۱۳۹۴). مسائل، مشکلات و راهکارهای تدریس ترجمه. انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، ۱۱ (۳۷)، ۱۹۵-۲۱۲.
- واعظیان، هلیا. (۱۳۹۱). پیکره‌های زبانی و ترجمه. تهران: انتشارات قطره.
- هاوس، ولین. (۱۳۹۷). مبانی ترجمه. ترجمه ابوطالب ایرانمهر و همکاران. تهران: انتشارات نویسه پاریسی.
- همایونی، سعد الله و مدنی، اکرم. (۱۳۹۹). درآمدی بر ترجمه متون حقوقی. تهران: انتشارات چتر دانش.

Translated References To English

- Adel, M., & Rahimi, H. (2018). Principles of Translation of Legal Texts. *Private Law Studies Quarterly*, Vol. 48, No. 2, pp: 301-320. [10.22059/jlq.2018.233402.1006890](https://doi.org/10.22059/jlq.2018.233402.1006890) [In Persian]
- Abdi, S., & Rezvani Mofared, A. (2018). *Legal Texts, Documents, and Certificates*. Hamedan: Bu-Ali Sina University. [In Arabic]
- Baqeri, A. Gh., & Fekri, M. (2020). The Challenges Characterising Arabic-Persian Translation Pedagogy at Iranian Universities from Professor's Standpoint. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, Vol. 10, No. 23, pp: 35-59. <https://doi.org/10.22054/rctall.2020.53355.1488> [In Persian]

- Bocquet, C. (2022). *La Traduction Juridique: Fondement et Methode*. Translated by D. Besanj & R. Mousavi. Tehran: Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Cao, D. (2017). *Translating Law*. Translated by M. Abbasnejad & S. Afzoun. Tehran: Ghatreh. [In Persian]
- Crawford, W. J., & Csomay, E. (2020). *Doing Corpus Linguistics*. Translated by M. Vashaghani & H. Vahid Dastjerdi. Qom: Logos. [In Persian]
- Delzendehrouy, S. (2015). Using Parallel Texts in Translation Education. *Translator*, Vol. 24, No. 58, pp: 117-126. [In Persian]
- Fattahipour, M. (2020). University textbooks for official (legal) translation: Reviewing and proposing a model for textbook development. *University Textbooks Research and Writing*, Vol. 24, No. 46, pp: 1-28. [In Persian]
- Hajmalek, M., & Aghamohammadi, J. (2022). Applying Task-based Language Teaching to Translation Instruction: Challenges and Prospects. *Linguistic Studies*, Vol. 6, No. 72, pp: 99-129. URL: <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-54236-fa.html> [In Persian]
- Haghani, N. (2004). Translation Teaching: Language Learning or translation training. *Research in Contemporary World Literature*, Vol. 9, No. 16, pp: 59-74. [In Persian]
- House, J. (2018). *Translation: The Basics*. Translated by A. Iranmehr, et al. Tehran: Noveseh-ye Parsi. [In Persian]
- Homayouni, S., & Madani, A. (2020). An Introduction to Legal Texts Translation. Tehran: Chatr-e Danesh. [In Persian]
- Katouzian, N. (2011). *Introduction to the Science of Law*. Tehran: Enteshar. [In Persian]
- Mobaraki, M., & Aminzadeh, S. (2013). Theory and Translation Competence. *Language and Translation Studies*, Vol. 46, No. 2, pp: 133-153. [In Persian]
- Mansour, M. H. (2010). *Introduction to Law*. Beirut: Manshurat al-Halabi. [In Arabic]
- Mirzaei, A. (2017). *An Introduction to Corpus Linguistics*. Tehran: Shahid Beheshti University. [In Persian]

- Nazari, A., & Ghasemi Mousavi, S. E. (2015). Issues, Problems, and Solutions for Teaching Translation. *Iranian Association of Arabic Language and Literature*, Vol. 11, No. 37, pp: 195-212. [In Persian]
- Sadrzadeh, M. (2011). Legal Translation: Modern Challenges and Theories. *Research in Contemporary World Literature*, Vol. 16, No. 62, pp: 77-91. [In Persian]
- Palumbo, G. (2011). *Key Terms in Translation Studies*. Translated by F. Farahzad & A. Karimzadeh. Tehran: Ghatreh. [In Persian]
- Vaeziyan, H. (2012). *Language Corpora and Translation*. Tehran: Ghatreh. [In Persian]

استناد به این مقاله: حاج مؤمن سیجانی، حسام. (۱۴۰۴). کاربست متون موازی در آموزش ترجمه متون حقوقی میان فارسی و عربی. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۵ (۳۲)، ۲۱۵-۲۵۰.
doi: 10.22054/rctall.2025.87421.1804

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.